

Fukthedar

Nordatlantiska fukthedar med klockljung

Northern Atlantic wet heaths with Erica tetralix

EU-kod: 4010

Länk: Gemensam text (namn och koder)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#2

Beskrivning av naturtypen

Länk: Gemensam text (beskrivning av naturtypen)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#2](#)

Utdrag ur EU:s tolkningsmanual

Humid, peaty or semi-peaty heaths, other than blanket bogs, of the Atlantic and sub-Atlantic domains.

Svensk tolkning av definitionen

Fukthed med klockljung bland de dominerande kärlväxterarna i fältskiktet. Torvdjup mindre än 3 dm. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30%. Naturtypen är präglad av störning i form av hävd och/eller fluktuationer i markvattennivån.. Naturtypen har främst utvecklats genom lång beteskontinuitet, ofta i kombination med återkommande bränningar, men återfinns även i kantzonen mot myrar, sjöar och vattendrag. Arter som gynnas av hävd och/eller vattenståndsfluktuationer ska finnas.

Kommentarer

Naturtypen är relativt sällsynt och förekommer på kalkfattiga, magra marker i främst nederbördsrika delar av sydvästra Sverige. Fukthedar täcker vanligtvis små arealer och förekommer ofta i mosaik med andra naturtyper. Vanligast är naturtypen i Hallands och Västra Götalands län, men förekommer även mer sällsynt i några angränsande län. Fukthedar hyser ofta en relativt artrik och särpräglad flora med inslag av sydvästliga arter såsom myrlilja (*Narthecium ossifragum*), klockljung (*Erica tetralix*), klockgentiana (*Gentiana pneumonanthe*) och granspira (*Pedicularis sylvatica*). Hotade eller mindre vanliga insektsarter som förekommer i denna naturtyp är t ex alkonblåvinge (*Maculinea alcon*) som är beroende av klockgentiana för sin reproduktion, och guldlöpare (*Carabus nitens*).

Fukthedar uppträder många gånger tillsammans med ljunghedar och har ofta traditionellt skötts på ett liknande sätt som dessa, d v s med bete och regelbunden bränning.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte går att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

Gränsdragning mot andra naturtyper

- I fukthedar är torvdjup mindre än 3 dm vilket skiljer naturtypen från myrbiotoper.

- I sanddynområden se dynvåtmarker (2190).
- Vid krontäckning av träd och buskar (som inte är av igenväxningskaraktär) på över 30 % se trädklädd betesmark (9070) eller skogshabitat. Om naturtypen inte är i gynnsamt tillstånd och på restaureringsmark kan täckningsgraden av träd och buskar vara högre än 30 %. I dessa fall utgörs dock en del av träd- och buskskiktet av igenväxningsvegetation som bör röjas undan. Om starka naturvårdsmässiga skäl finns kan naturtypen undantagsvis även vid gynnsamt tillstånd tillåtas ha en högre täckningsgrad av träd och buskar än 30 %.

Viktiga strukturer och funktioner

- Kalkfattig, mager mark.
- Tillräcklig markfuktighet.
- Tydligt hävdpräglad eller naturligt störningspräglad markvegetation.
- En för naturtypen naturlig artsammansättning.
- Öppen miljö som i normalfallet inte har mer än 30 % täckningsgrad av träd och buskar.
- Naturlig hydrologi.
- Naturlig näringsstatus (ej gödningspåverkat annat än från betande djur).

Betydelsen av olika strukturer och funktioner kan variera mellan olika objekt och vid bevarandearbetet måste det enskilda objektets förutsättningar beaktas. Det kan även finnas ytterligare strukturer och funktioner förutom de ovan nämnda som har betydelse i enskilda fall.

Typiska och karakteristiska arter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	K-art	T-art	Region
Kärlväxter				
<i>Andromeda polifolia</i>	rosling	K-art		
<i>Calluna vulgaris</i>	ljung	K-art		
<i>Dactylorhiza maculata</i> ssp. <i>maculata</i>	jungfru marie nycklar		T-art	B, K
<i>Drosera anglica</i>	storsileshår		T-art	B, K
<i>Drosera intermedia</i>	småsileshår		T-art	B, K
<i>Drosera rotundifolia</i>	rundsileshår		T-art	B, K
<i>Erica tetralix</i>	klockljung	K-art	T-art	B, K
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	klockgentiana		T-art	B, K
<i>Juncus squarrosus</i>	borsttåg	K-art	T-art	B, K
<i>Lycopodiella inundata</i>	strandlummer		T-art	B, K
<i>Narthecium ossifragum</i>	myrlija	K-art	T-art	B, K
<i>Pedicularis sylvatica</i>	granspira	K-art	T-art	B, K
<i>Platanthera bifolia</i>	nattviol		T-art	B, K

Succisa pratensis	ängsvädd	T-art	B, K
Trichophorum cespitosum ssp. germanicum	hedsäv	K-art	T-art
Vaccinium oxycoccos	tranbär	K-art	
Vaccinium uliginosum	odon	K-art	

Klassificering enligt andra klassificeringssystem

Klassificeringssystem	Naturtypens motsvarighet
VIN:	5.1.2.1 Klockljunghed-typ
EUNIS:	F4.1 Wet heaths

Utbredning och förekomst

Länk: Gemensam text (utbredning och förekomst)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf

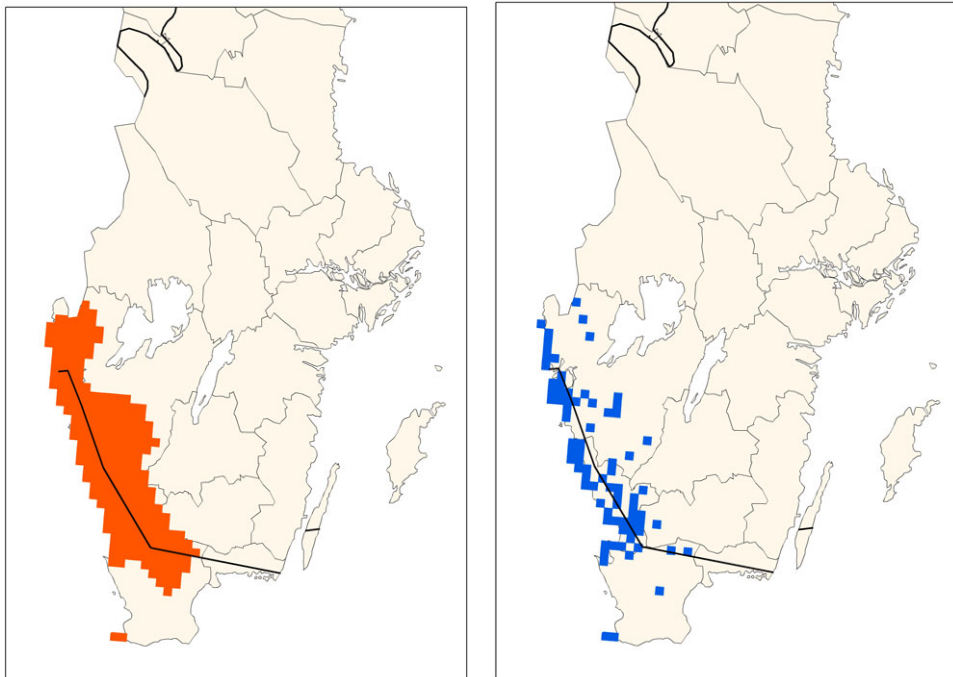
#5

Rapporterad nationell bevarandestatus år 2007

Rapporterat 2007	Reg. A	Reg. B	Reg. K	Totalt
Natura 2000-områden				
Utpekade för naturtypen (st)		16	26	42
Utbredning				
Aktuellt värde (km ²)		15 500	9 500	25 000
Referensvärde (km ²)		15 500	9 500	25 000
Bedömning aktuell status		Gynnsam	Gynnsam	
Bedömning trend		Stabil	Stabil	
Förekomstareal				
Aktuellt värde (km ²)		5	4,1	9,1
Referensvärde (km ²)		40	40,0	80,0
Bedömning aktuell status		Dålig	Dålig	
Bedömning trend		Försämring	Försämring	
Kvalitet				
Bedömning aktuell status		Dålig	Dålig	
Bedömning trend		Försämring	Försämring	
Framtidsutsikt				
Bedömning aktuell status		Dålig	Dålig	
Bedömning trend		Försämring	Försämring	
Samlad bedömning				
Bedömning aktuell status		Dålig	Dålig	
Bedömning trend		Försämring	Försämring	

Kommentarer till rapporterade uppgifter

Naturtypen har minskat och fragmenterats under 1900-talet. Skäl i övrigt till att naturtypen inte bedöms ha gynnsam bevarandestatus är av upphörd eller bristande hävd, igenväxning, gödsling, kvävenedfall, näringsläckage från närliggande åkrar för små och fragmenterade arealer, bristande landskapsmosaik orsakat av rationellt jord- och skogsbruk och en negativ utveckling för många arter som är knutna till naturtypen. Nämnade problem och nedläggningar av jordbruk förväntas bestå framöver.



Figur 1. Svenskt utbredningsområde (till vänster) och förekomstareal (till höger).

Förutsättningar för bevarande

Länk: Gemensam text (förutsättningar för bevarande)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf

#8

Enligt definitionen för naturtypen ingår såväl hävdade som ohävdade marker.

Många insektsarter är beroende av andra miljöer utanför fuktängen för skydd, födosök eller delar av sin livscykel. Det kan till exempel röra sig om torrare gräsmarker, buskmarker eller blomrika kantzoner.

Gynnsamt tillstånd/bevarandestatus förutsätter att de typiska arterna inte minskar påtagligt i området respektive på biogeografisk nivå eftersom typiska arter indikerar att naturtypen upprätthåller viss kvalitet och viktiga ekologiska funktioner.

Förvaltning/skötsel

Objektets hävdhistoria bör vara vägledande för den fortsatta skötseln. Fukthedar med lång hävdkontinuitet och hävdgynnade naturvärden är beroende av fortsatt bete, röjning av igenväxningsvegetation samt ofta bränning för att naturtypen skall kunna bibehålla gynnsamt tillstånd/gynnsam bevarandestatus. Hävdtrycket kan variera inom ett brett intervall så länge skadlig förnaansamling undviks och extremt slitna partier inte dominerar. Viss variation i markvegetationens höjd över tiden och mellan olika delar av objektet är en förutsättning för många arters överlevnad. Skötseln bör utformas enligt objektets speciella natur- och kulturvärden för fält-, busk- och trädsikt.

I naturtypen får inte förekomma gödning (förutom från djur som betar i objektet), stödutfodring, kalkning, dikning eller insådd av för naturtypen främmande arter.

Hotbild

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.
- Kväveläckage från angränsande marker påverkar floran negativt.
- Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

- Gångse åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus så att ingen försämringar för naturtypen sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprövning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).
- Åtgärder som kan minska kväveläckage och erosion från åkermarken är berättigade till EU-stöd. I regioner med miljöstöd för skydds-zoner bör länsstyrelsen uppmana till skydds-zoner på eventuella åkrar i anslutning till fukthedar.
- Landsbygdsprogrammets (2007-2013) miljöersättningar innebär att jordbrukare kan få ersättning för skötsel av slåtterängar och betesmarker. Jordbrukare som uppfyller vissa generella skötselvillkor kan få ersättning för allmänna värden. Länsstyrelsen beslutar om vilka marker som därutöver kan få ersättning för skötsel av särskilda värden och fastställer skötselvillkoren i en åtagandeplan. Stöd för kompletterande åtgärder kan lämnas när natur- och kulturmiljövärdena kräver skötsel som lövtäkt, lieslätter eller efterbete. Dessutom finns ett projektstöd för restaurering av slåtterängar och betesmarker. Ersättning för vissa insatser kan också erhållas från Utvald miljö inom landsbygdsprogrammet.
- Information och rådgivning bedrivs bland annat inom landsbygdsprogrammets åtgärder för kompetensutveckling av lantbrukare inom miljöområdet. Länsstyrelserna ansvarar för den regionala verksamheten som omfattar kostnadsfri enskild rådgivning, kurser och fältvandringar.
- Genomförandet av Åtgärdsprogram för Alkonblåvinge och klockgentiana.

Regelverk

Länk: Gemensam text (regelverk)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#11](#)

- Naturtypen ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 1.
- Regelverk som är särskilt viktiga för naturtypen är de som är knutna till naturliga fodermarker och jordbrukets miljöersättningar, markavvattning och djurskyddsområde.

Bevarandemål, målandikatorer och uppföljning

Länk: Gemensam text (bevarandemål och uppföljning)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf
[#19](#)

På Naturvårdsverkets hemsida om uppföljning i skyddade områden, finns en rapport (6379:2010) om uppföljning i skyddade områden. Den beskriver arbetet med formulering av mål och användande av målandikatorer för att följa upp målen. Rapporten beskriver det generella arbetet, och uppföljningen i detalj beskrivs i manualer för uppföljning av olika naturtyper. Det finns även manualer för uppföljning av olika naturtypsgrupper. Där finns information om arbetsmetoder, och exempel på olika målandikatorer.

Det finns bland annat manualer för Betesmarker och slåtterängar, för Våtmarker, för Flygbildstolkning och för olika artgrupper.

Litteratur och kontaktuppgifter

Länk: Gemensam text (litteratur och kontaktuppgifter)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#0

Naturtyps- och ekosystemvis litteratur

Ekstam, U. & Forshed, N. (1992): Om hävdens upphör. Kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Ekstam, U. & Forshed, N. (1996): Äldre fodermarker. Betydelsen av hävdregimerna i det förgångna, Målstyrning, Mätning och uppföljning. Naturvårdsverket förlag, Stockholm.

Götmark, F., Gunnarsson, B. & Andrén, C. (1998): Biologisk mångfald i kulturlandskapet - Kunskapsöversikt om effekter av skötsel av biotoper, främst ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. Rapport 4835.

Jordbruksverket (1994-2003): Faktaserie om biologisk mångfald och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.

Jordbruksverket. (1998): Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden.

Riksantikvarieämbetet. (1994): Skötsel av kulturvärden i odlingslandskapet. Faktabladserie.

Riksantikvarieämbetet. (1996): Odlingslandskapet - en lång markanvändnings historia.

Kontaktuppgifter

Anders Jacobson,

ArtDatabanken

NATURVÅRDSVERKET 2011
VÄGLEDNING FÖR 4010 FUKTHEDAR

anders.jacobson@artdata.slu.se
018-67 24 79

Bäcklösavägen 10
Box 7007
750 07 Uppsala